

Η γλυπτή προκυμαία Φλοίσβου ως σκηνικός χώρος και ως κατώφλι

Μανώλης Ηλιάκης - 26/05/2023

Εικόνα Εξωφύλλου: Μανώλης Ηλιάκης, Δεκέμβριος 2007

Η Γλυπτή Προκυμαία Φλοίσβου στο Παλαιό Φάληρο (1984-1986), έργο της Νέλλας Γκόλαντα, αποτελεί ένα είδος σκηνικού χώρου για την πόλη και συνέχεια των διαμορφώσεων της Πλατείας Φλοίσβου Παλαιού Φαλήρου (1976-1982), έργου της ίδιας, στην απέναντι μεριά της παραλιακής λεωφόρου. Η πλατεία διαταράσσει-διακόπτει το αυστηρό μέτωπο των πολυκατοικιών και λειτουργεί ως ένα είδος άγκυρας για τις παραλιακές διαμορφώσεις.

Η Νέλλα Γκόλαντα εστιάζει την προσοχή της στον τρόπο που αντιλαμβάνονται τις διαμορφώσεις οι περαστικοί, οι οδηγοί των αυτοκινήτων, οι περπατήτριες / περπατητές και οι ένοικοι των πολυκατοικιών

που έχουν θέα προς τη θάλασσα και τις διαμορφώσεις της προκυμαίας. Μέσω του σχεδιασμού της κάνει τον άνθρωπο μέρος του τοπίου. Αυτό συμβαίνει όταν η φευγαλέα ματιά των περαστικών πέφτει πάνω στις διαμορφώσεις ή όταν ο άνθρωπος βιώνει εμπειρικά τις γλυπτικές κατασκευές. Μέσα από τις παρακάτω τέσσερις συνθετικές παραμέτρους μπορεί να τεκμηριωθεί αυτή η προσέγγιση:

Σκηνή από τη βίντεο-εγκατάσταση «in between», 2008. Performer: Ιωάννα Τουμπακάρη Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης

- Το επίπεδο του εδάφους έρχεται σε διάλογο με τη θάλασσα. Τα μοτίβα των πλακοστρώσεων με τα μάρμαρα, τις πέτρες και το τσιμέντο σχετίζονται με τους ρυθμικούς κυματισμούς του νερού και μοιάζουν ως συνέχεια της υδάτινης επιφάνειας. Το φως εντείνει αυτή την αίσθηση, καθώς απορροφάται από το τσιμέντο και ανακλάται από τις λευκές επιφάνειες του μαρμάρου. Οι σπινθηρισμοί του φωτός πάνω στις πέτρες μοιάζουν με αυτούς στην ευμετάβλητη επιφάνεια του νερού. Το επίπεδο αυτό έχει μια ελαφριά κλίση (3%) προς τη θάλασσα και, σε συνδυασμό με τις χαράξεις και τους ισχυρούς άξονες που δημιουργούνται με το σχέδιο του δαπέδου, η επισκέπτρια / ο επισκέπτης προσκαλείται να κοιτάξει το θαλασσινό τοπίο και τον ορίζοντα. Όλοι οι συνθετικοί χειρισμοί συγκλίνουν προς το γαλήνιο μεσογειακό τοπίο. Η άμεση οπτική επαφή των περαστικών με τη θάλασσα δημιουργεί ίσως την ψευδαίσθηση ότι θα μπορούσαν να «περπατήσουν» πάνω στο νερό»[1]. Μια παρόμοια ψευδαίσθηση δημιουργείται όταν κοιτάζουμε από τη λεωφόρο προς το νερό: Λόγω της κλίσης του επιπέδου και του τρόπου διάχυσης του φωτός πάνω στα σκληρά υλικά, δίνεται κάποιες φορές η αίσθηση ότι οι κάτοικοι της προκυμαίας αιωρούνται στην επιφάνεια του νερού.

Σκηνή από τη βίντεο-εγκατάσταση «in between», 2008. Performer: Ιωάννα Τουμπακάρη Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης

- Οι γλυπτικές μορφές των καθιστικών έρχονται σε αντίστιξη με τα κατακόρυφα στοιχεία του θαλάσσιου μετώπου. Αυτά είναι τα ιστιοπλοϊκά, οι βάρκες, τα μεγάλα πλοία, αλλά και τα μακρινά βουνά της Αίγινας που φαίνονται στον ορίζοντα όταν ο καιρός το επιτρέπει. Σε αυτές τις τρισδιάστατες χρηστικές συνθέσεις, προστίθεται άλλο ένα υλικό, το ξύλο. Εκτός του ότι είναι ένα φιλικό υλικό σε αυτήν / αυτόν που κάθετα, παραπέμπει και στο υλικό της αρχετυπικής μορφής της βάρκας. Στους περαστικούς της λεωφόρου δημιουργείται ίσως μια νέα ψευδαίσθηση: Οι κάτοικοι των διαμορφώσεων, ομαδικά ή μεμονωμένα, πλέουν σε βάρκες, κάθονται και συζητούν πάνω σε αυτές, ενώ τα παιδιά παίζουν στις βουνοκορφές της Αίγινας.

Σκηνή από τη βίντεο-εγκατάσταση «in between», 2008. Performer: Ιωάννα Τουμπακάρη Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης

Φωτογραφίες: Μανώλης Ηλιάκης, Δεκέμβριος 2007

- Οι δύο βυθίσσεις στις πλευρές της προκυμαίας, που γειτνιάζουν με τις μικρές αμμώδεις παραλίες, είναι καθοριστικές προκειμένου να επανιδρυθεί ένας δεσμός με το φυσικό τοπίο, χωρίς τις βίαιες ανθρωπογενείς παρεμβάσεις που συναντάμε στον πολεοδομικό ιστό της πόλης. Η γλυπτήρια αστικού τοπίου προσκαλεί την επισκέπτρια / τον επισκέπτη να πατήσει στο αμμώδες έδαφος και της / του επανασυστήνει το μεσογειακό τοπίο. Οι δύο θύλακες που δημιουργούνται είναι ένας προστατευμένος χώρος για τους κατοίκους των διαμορφώσεων, αλλά και ένας δεύτερος ενδιάμεσος χώρος, ένα κατώφλι, ανάμεσα στο φυσικό και στο τεχνητό τοπίο.

Σκηνή από τη βίντεο-εγκατάσταση «in between», 2008. Performer: Ιωάννα Τουμπακάρη Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης

- Η κλίμακα των κατασκευών και τα μεγέθη των γλυπτικών μορφών είναι κοντά στις ανθρώπινες αναλογίες. Παρόλο που έχουν έντονο και σύνθετο γεωμετρικό χαρακτήρα, οι μορφές αυτές δεν κυριαρχούν στο τοπίο. Επανακαθορίζουν τη σχέση της πόλης της Αθήνας με το ανθρώπινο σώμα και το νερό. Αποκαθιστούν την πρωταγωνιστική σχέση που θα έπρεπε να έχει ο κάτοικος της Αθήνας στη χαοτική και συχνά αφιλόξενη πόλη.

Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης, Ιούλιος 2007

Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης, Αύγουστος 2008

Οι επισκέπτριες / επισκέπτες θα μπορούσαν να θυμηθούν τη μυθική μορφή της Αμφιτρίτης και να φανταστούν τον Ποσειδώνα να μεταβάλλει με την τρίαινά του τον παφλασμό των κυμάτων και τον ουρανό. Το αέναα μεταβαλλόμενο φυσικό τοπίο είναι μέρος των διαμορφώσεων και τις κάνουν να μην φαίνονται ποτέ ίδιες. Αναδιπλώνουν τις ιδιαίτερες ποιότητες των υφών και των χρωμάτων που αποκτούν μέσα στη μέρα και στις διαφορετικές εποχές.

Φωτογραφία: Μανώλης Ηλιάκης, Μάιος 2009

Η αρμονική συνύπαρξη της τέχνης με το τοπίο (φυσικό - ανθρωπογενές) και τον άνθρωπο απασχολεί τη Νέλλα Γκόλαντα σε όλα της τα έργα. Στη Γλυπτή Προκυμαία Φλοίσβου το καταφέρνει αυτό με έναν συγκινητικό τρόπο. Ο άνθρωπος γίνεται μέρος της τέχνης της, μιας και αυτή έχει εφαρμοσμένο ή αρχιτεκτονικό χαρακτήρα.

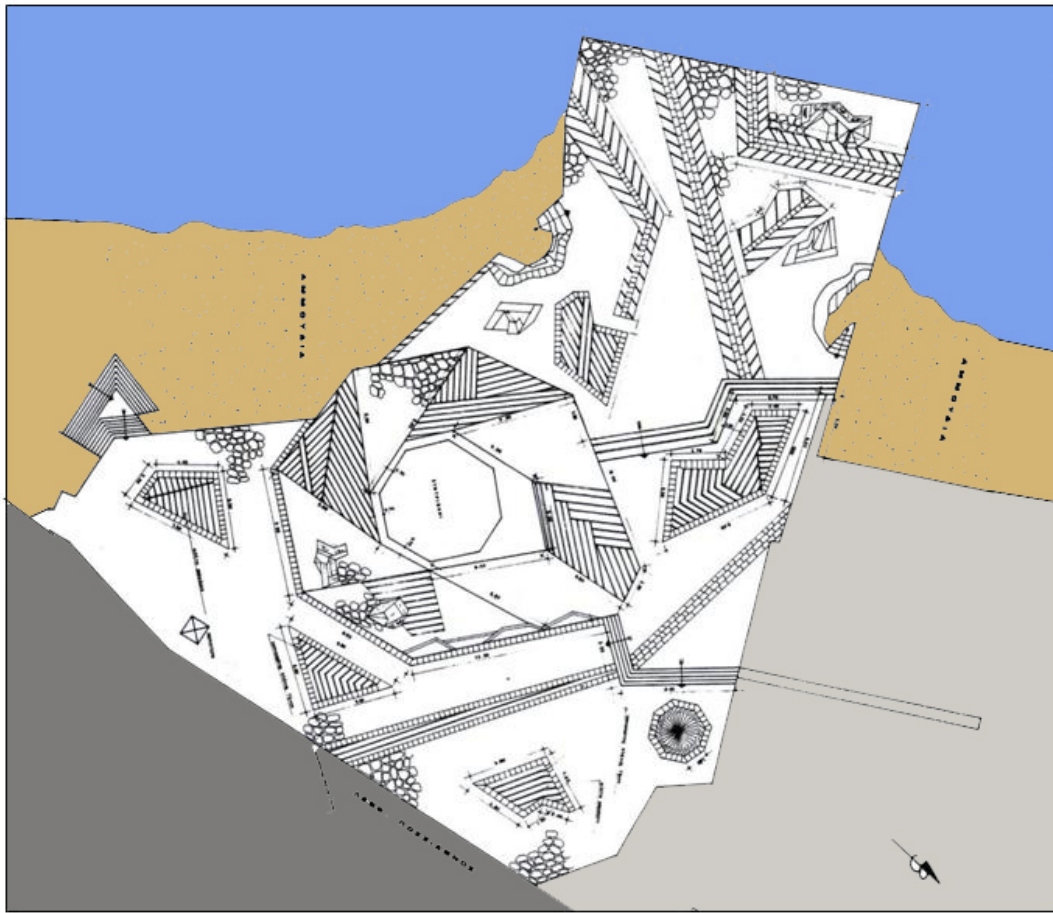
Ο γιατρός και συγγραφέας Gabor Maté αναφέρει στην ταινία με τίτλο Η σοφία του τραύματος[2]: «Η αποσύνδεσή μας από το σώμα της Γης έχει άμεση σχέση με την αποσύνδεσή μας από το ίδιο μας το σώμα. Και η εκμετάλλευση της γης, σαν να είναι κάτι ξεχωριστό από εμάς, συσχετίζεται με την πατριαρχική κυριαρχία. Δημιουργείται μία τυφλότητα και μία παθητικότητα, που σηματοδοτεί από μόνη της ένα κοινωνικό και συλλογικό τραύμα».

Η Νέλλα Γκόλαντα, τα τελευταία χρόνια της ζωής της, συνήθιζε παρομοίως με τον Maté να λέει: «Μέσα από όλα τα έργα μου επιθυμώ να προωθήσω τη συμμετοχή και ένταξη του ανθρώπου στο περιβάλλον, στο πριν και το μετά, γιατί δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο από το νιώθεις μόνος, ξεκάρφωτος, ξεριζωμένος».

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Ζεν Βουδισμού, οτιδήποτε υπάρχει στον κόσμο μας αποτελεί έκφραση του ενός Όντος, το οποίο σε διαφορετικές παραδόσεις ονομάζεται: Θεός, Ενότητα, το Ένα, ο Εαυτός, και πολλά άλλα. Είμαστε αυτό το Ένα, αλλά μοιάζει να είμαστε διαχωρισμένοι απ' αυτό. Διαχωρισμένοι από το φυσικό περιβάλλον και τους άλλους. Το εγώ είναι αυτή η αίσθηση της ξεχωριστής ατομικότητας, την οποία συχνά αποκαλούμε και ως «ψεύτικο εαυτό», διότι δεν είναι αυτό που είμαστε αληθινά.

Το «εγώ» είναι στην πραγματικότητα ένα σύνολο ιδεών και σκέψεων. Τι είναι άραγε η προσωπικότητά μας πέρα από κάποιες ιδέες ή σκέψεις σχετικές με τον εαυτό μας; Μπορεί να λέμε ότι είμαστε το σώμα μας, αλλά αυτό είναι απλά ένα μέρος της ύπαρξής μας. Όταν σκεφτόμαστε τον εαυτό μας, μπορεί να σκεφτόμαστε το σώμα μας, αλλά ακόμη κι αυτό δεν είναι παρά σκέψεις για το σώμα μας. Αυτή η χωριστική αίσθηση, η διαίρεση από το Ένα, δημιουργεί πόνο, λύπη, θυμό και πρωτίστως κακή επαφή με τον πραγματικό Εαυτό μας ή την «αληθινή φύση» μας.

Η Νέλλα Γκόλαντα, μέσα από τα έργα της, προτείνει ένα πεδίο ή ένα τοπίο συνειδητότητας, στο οποίο ο άνθρωπος θα αισθανθεί μέρος του κόσμου ή του σύμπαντος για να συναντήσει τον «αληθινό εαυτό» του.

Νέλλα Γκόλαντα, Σχέδιο κάτοψης της Γλυπτής Προκυμαίας Φλοίσβου στο Παλαιό Φάληρο, 1984. (χρωματική επεξεργασία: Μανώλης Ηλιάκης)

Οι παραπάνω σκέψεις και πληροφορίες για την «Γλυπτή Προκυμαία Φλοίσβου Π. Φαλήρου 1984-1986», προέκυψαν από κυρίως τρεις, άκρως ενδιαφέρουσες συζητήσεις με τη Νέλλα Γκόλαντα τις χρονιές 2007, 2008.

Το 2008 έγινε η παραγωγή του video με τίτλο «in between». Ο χώρος που διαμόρφωσε η γλύπτρια αστικού τοπίου λειτούργησε ως ανοιχτή σκηνή. Η δουλειά αυτή είναι μια προσπάθεια μη λεκτικής κατανόησης του χώρου. Ένα σχόλιο επαναπροσδιορισμού της ασυνέχειας μεταξύ του φυσικού τοπίου, της θάλασσας και του αυστηρού ορίου του κτισμένου τοπίου των πολυκατοικιών. Οι αρχές σχεδιασμού του χώρου αποτέλεσαν τα συνθετικά εργαλεία για τη δραματουργία και τους αυτοσχεδιασμούς της χορεύτριας Ιωάννας Τουμπακάρη.

In between | βίντεο-εγκατάσταση

Ιδέα - σύνθεση: Μανώλης Ηλιάκης

Performer: Ιωάννα Τουμπακάρη

Οπερατέρ - editing: Τάσος Λυμπεράκης

Ενδυματολογία: Em-Kei

Ειδικοί σύμβουλοι: Αγνή Κουβελά, Νέλλα Γκόλαντα

Χώρος: "Γλυπτή Προκυμαία Φλοίσβου Π. Φαλήρου 1984-1986", διαμόρφωση της γλύπτριας τοπίου Νέλλας Γκόλαντα

Με την ευγενική υποστήριξη του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου για την παραγωγή του video Διάρκεια: 7,42 min

[1] Φράση που είχε χρησιμοποιήσει η Νέλλα Γκόλαντα σε κατ' ιδίαν συνομιλία μας.

[2] The Wisdom of Trauma (2021), μια ταινία για το έργο του Gabor Maté. Σκηνοθεσία: Maurizio Benazzo, Zaya Benazzo